

Kao predavač muzeologije u okviru odsjeka povijesti umjetnosti na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu Želimir Košćević namijenio je svoj osvrt na povijest sabiranja, čuvanja i izlaganja predmeta kulturne vrijednosti prvenstveno jednome uzanome krugu svojih slušača. Ali pišući taj osvrt Košćević je imao u vidu i širi krug slušalaca svojih izvoda na radiju.* Tako je pisac i nadmašio mnoge takve nužne poduhvate u okviru nastave Sveučilišta.

Ali htio nehtio, pisac je svojom raspravom progovorio glasno i kao praktički muzealac, odnosno galerista. Niz godina vodeći Galeriju Studentskog centra u Zagrebu, Košćević je dobro nazreo i neke teškoće s kojima se danas sukobljavaju svaka zbirka, svaki muzej i svaka galerija, a to su neke teškoće koje nisu isključivo stvarne naravi.

U svakodnevnu djelatnost »svojega« muzeja do ramena ukopani muzealac, a pogotovo u svakodnevnu djelatnost »svoje« galerije da vrata uronjeni galerista, često podcjenjuju važnost i potrebu zagledavanja u prošlost zbirki, muzeja i galerija uopće, a u prošlost vlastite ustanove napose. Ovdje nam nije namjera dokazivati kako je to štetno. Želimo samo istaći da Košćević nikada nije bio galerista koji nije i napregnuto razmišljao o svojem radu. Držeći svoje zalaganje stalno pod prisмотрom, tražio je u njemu i nova rješenja.

Pristupivši s vremenom i povijesti sabiranja, čuvanja i izlaganja predmeta kulturnoga značaja Košćević se nije dao na traženje u njoj samo znanja što je ta naročita djelatnost ljudima bila nekoć. Nastojao je proniknuti i čemu je ona težila, kako bi se lakše dovinuo odgonetke čemu bi nas ta djelatnost danas mogla dovesti, ako s njome ne promašimo sve moguće joj ciljeve.

Muzejski dokumentacioni centar u Zagrebu zasigurno nije pogriješio odlučivši da Košćeviću raspravu o zbirkama, muzejima i galerijama uvrsti u svoj zbornik Muzeologija. Jer ta će rasprava nedvojbeno mnogoga muzealca i galeristu u nas potrebno potaknuti na dublje razmišljanje o svojem dosadašnjemu radu, a pogotovo o budućemu. No uvjeren u to što sam naziva »društvenom relevantnošću muzeja« Košćević nije od onih što djelatnost muzeja i galerija krivo svode na mogu-

* Ciklus emisija pod naslovom »Povijest muzeja« održan je na III. programu Radio Zagreba od 18—28. I. 1977.

ću ulogu prosvjećivanja svojih posjetilaca, a onda još i sasvim pogrešno smatraju da muzeji i galerije tu ulogu mogu ostvariti sasvim nezavisno o vrsti, količini i kakvoći građe koju sabiru, čuvaju i izlažu, pa čak nezavisno i o načinu i obliku izlaganja te građe. Ako su zato muzeji i galerije u prosvjetnome smjeru i u nas ustanove višestruko sputane, sigurno nisu to samo time što novčano nisu dovoljno podupirane. Mogućnosti muzeja da prosvjećuju i mlado i staro zavise o još koječem i mimo njihovih zgrada, opreme kojom raspolažu, osoblju koje zapošljavaju, a o čemu u nas muzealci i galeristi najrađe raspravljaju s pravom, ali i nepravom. A ukupni problem punoga i pravoga življenja muzeja i galerija pogotovo je složeniji. Druga je osnovna vrlina Košćevićeve rasprave da nas ona u tom pogledu ne ostavlja u nedoumici. Košćevićovo zanimanje za »kulturni kontekst« sabiranja, čuvanja i izlaganja predmeta u svakom pojedinom razdoblju i te kako je opravdano. Podjednako je umjesna i Košćevićeva izvedljivost za »generalne muzeološke koncepcije«, za glavne obrasce zbirki, muzeja i galerija unutar svakoga pojedinoga razdoblja. Košćević je uložio mnogo truda da ih tumačenjem približi svakome slušatelju, odnosno čitatelju svojega izlaganja.

Ali sa samom Košćevićevom ocjenom nekih minulih obrazaca zbirki, muzeja i galerija ne bismo se mogli sasvim složiti. Pisac je doduše dovoljno zasvjedočio svoju sklonost traženju osnova za prosuđivanje određenog obrasca sabiranja, čuvanja i izlaganja u »kulturnome kontekstu« koji ga je usmjerivao, ali nije se uvijek rado pridržavao ove sprege. Cijelom Košćevićevom raspravom neskriiveno provejava nastojanje ponesenoga pisca da krivudavu povijest ljudske brige za predmete iz prošlosti prirode i čovjeka ocijeni ipak iz nekakvog »konteksta« današnjice, ili — što izaziva još veću podozrivost — iz jednoga naročitoga zadatka kojega bi muzeji i galerije imali danas oživotvoriti upravo prvenstveno. Smatramo osobito hvale vrijednim da je Košćević, prvi u nas zacrtavatelj opće povijesti zbirki, muzeja i galerija, u dugome vjekovnome i mučnome građenju zbirki, galerija i muzeja primjerno istakao značenje višebrojnih kultura, razdoblja i stoljeća. Osobito priznanje rado iskazujemo piscu da u svome prikazu nije omlažao ulogu nadobudnoga osamnaestoga stoljeća. No ne možemo se oteti dojmu da u ukupnom novovjekovnom procvatu muzeja i galerija rasprava nepravredno zabašuruje puno i pravo znače-

nje budnoga devetnaestoga stoljeća. A to je ono stoljeće u kojemu su se probudili i neki najznačajniji naši hrvatski muzeji: Narodni muzej, Galerija Strossmayerova i Muzej za umjetnost i obrt. A iz okrilja tih muzeja probudili su se naknadno još i neki drugi u nas upravo najznačajniji muzeji s najvažnijom galerijom novije hrvatske umjetnosti.

Koščeviću nije promaklo kako je devetnaesto stoljeće drugdje mimo nas pogotovo razmahalo muzeje i galerije, kako je muzeje i razgranalo, pa je svima ojačalo i raširilo ulogu odgajatelja. No, prosudivši arhitekturu muzeja i galerija devetnaestog stoljeća ipak samo površno, Koščević je ovako sažeo svoje sudove: muzej devetnaestog stoljeća nije bio nego veliki grešitelj. Sva mu je povijest bila samo »iskustvo pogrešaka«, i samo kao »negativno« to iskustvo je danas »dragocjeno«.

I koliko god nam je žao da u svoj osvrt na sveopću povijest zbirki, muzeja i galerija Koščević uopće nije pokušao uvrstiti i naše napore, nikako mu to ne želimo spočitnuti. Postoji doista veliki krug zajedničkih pitanja života zbirki, muzeja i galerija gdje se one pojavljuju, pa raspravljanje o tim pitanjima i nije probitačno prehitro svrnuti na privatne i javne zbirke unutar jedne sredine. Iz te činjenice crpi svoje veliko opravdanje i toliko poželjna suradnja među zbirkama, muzejima i galerijama cijeloga svijeta, njihovo povezivanje preko svih granica pojedinih zemalja i pojedinih naroda.

Kao »zbornik za muzejsku problematiku« kojega je godine 1953. u Zagrebu pokrenuo i po tom nekoliko godina uzastopce sâm izdavao i uređivao, a od godine 1967. kao glasilo Muzejskog dokumentacionog centra vodio Dr Antun Bauer, Muzeologija je uvijek zastupala to širokogrudno gledište. Ipak se dugo premalo osvrkala na povijest zbirki, muzeja i galerija. Nije teško sagledati tome razlog. Muzeologija kao zbornik i Muzejski dokumentacioni centar kao ustanova, više godina nastojahu da među južnoslavenskim muzejima učvrste prije svega neke osnovne zasade i spoznaje teorije i prakse muzeologije. Tako je Muzejski dokumentacioni centar, tek s godinom 1974-om, počeo u nas promicati sustavnije proučavanje i stranih i naših zbirki, muzeja i galerija s povijesnoga gledišta. Baš te godine pod vodstvom Dr Bauera bile su na postdiplomskom studiju iz bibliotekarstva, doku-

mentacije i informacionih znanosti, smjer muzeologija — Sveučilišta u Zagrebu, dorađene četiri magistarske radnje takvoga značaja. Objavljivanjem Košćevičeve rasprave unutar zbornika Muzeologije, Muzejski dokumentacioni centar niti daleko pokreće, niti poduzima u nas nešto sasvim nova. On ustraje na jednome dobro zacrtanome važnome pravcu svojega nastojanja i zasigurno ga i sprovodi u jednome uvjerenju da bez osvrtnja i na prošlost zbirki, muzeja i galerija nema dovoljno odrešitoga i budnoga sabiranja, čuvanja i izlaganja predmeta iz prošlosti svijeta i čovjeka. A jedno znalčko sabiranje, čuvanje i izlaganje tih predmeta potrebno je čovjeku da bi više no samo površno poznavao sebe i svijet u kojemu živi, te na osnovu jednoga istančanijega znanja postupao i sa svijetom i sa sobom. Svakako: to njegovo znanstvo — kao i neznanstvo — uvijek se zrcalilo i u njegovim zbirkama, muzejima i galerijama.

TIHOMIL STAHLJAK